

Wykład 8

Monada IO i moduły w języku Haskell

Motywacja

Monada IO

Akcje pierwotne

Akcje wtórne

Wyjątki wejścia/wyjścia

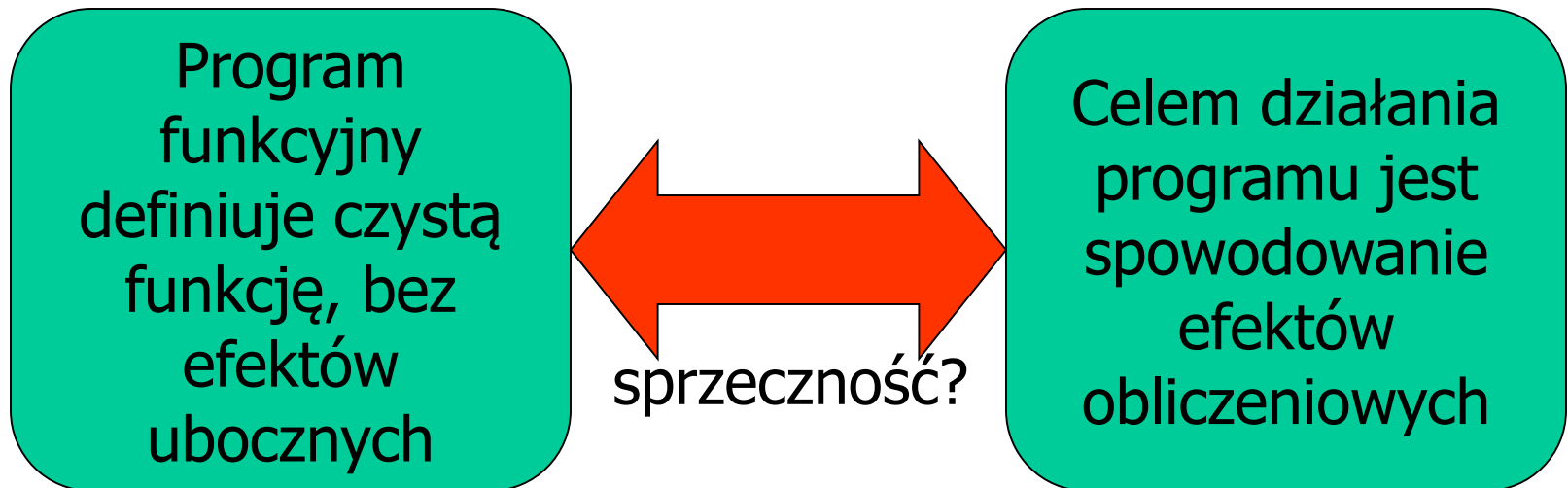
Definicja monady

Przykład : zgadywanie słów

Moduły jako jednostki kompilacji

Dodatek. Wybrane funkcyjne nowości w językach Java8 i C++11

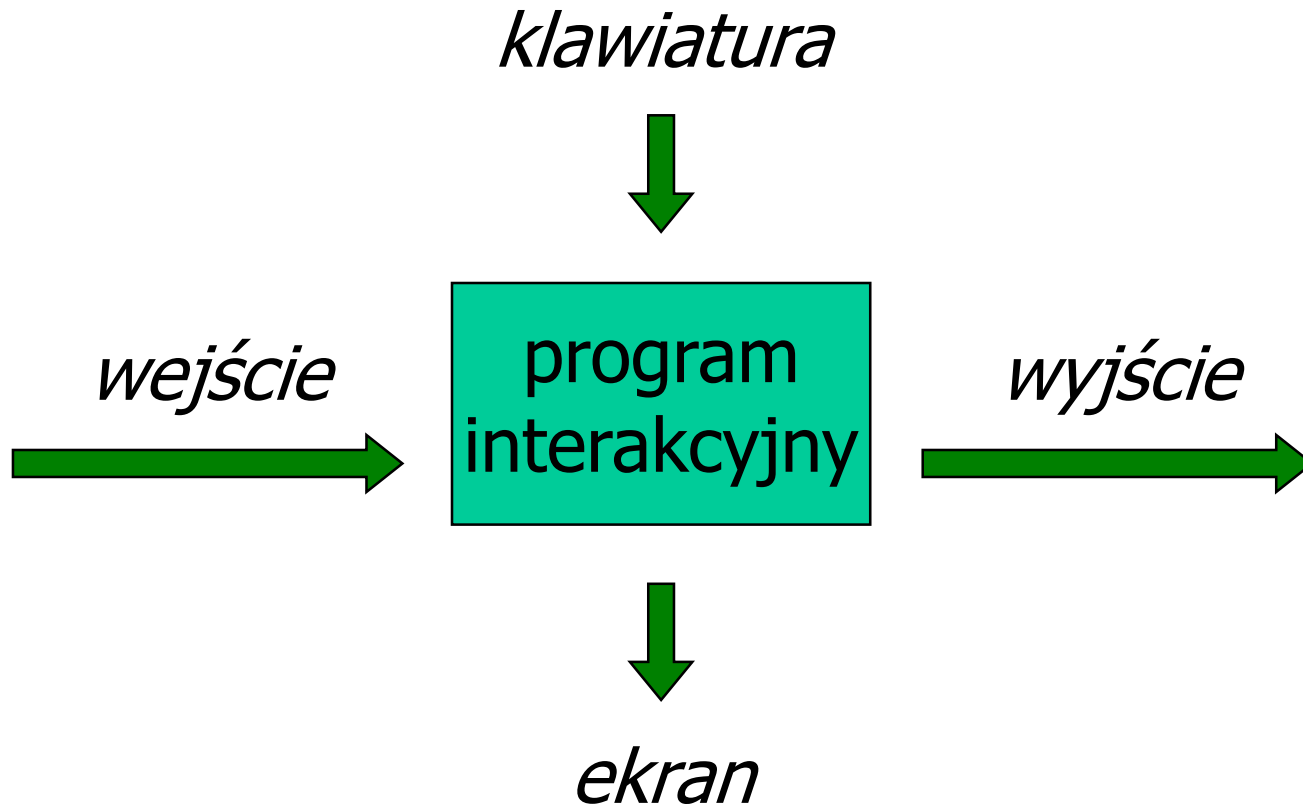
Problem

Do tej pory wszystkie programy w Haskellu były funkcjami. Jednak nawet dla funkcji wyniki były wyświetlane na ekranie monitora.

Co zrobić z programami interakcyjnymi?

Problem

Programy w Haskellu są funkcjami matematycznymi, czyli:

Programy w Haskellu nie powodują efektów obliczeniowych.

Czytanie z klawiatury i wyświetlanie na ekranie monitora są efektami obliczeniowymi:

Programy interakcyjne wykorzystują efekty obliczeniowe.

Funkcyjne wejście/wyjście (OCaml)

```
# let witaj()=
  let _ = print_string "Jak masz na imie? "
  in let imie = read_line()
     in print_endline ("Witaj, "^imie^"!");;

val witaj : unit -> unit = <fun>
```

Sekwencja to tylko lukier syntaktyczny.

```
# let witaj'()=
  print_string "Jak masz na imie? ";
  let imie=read_line()
  in print_endline ("Witaj, "^imie^"!");;

val witaj' : unit -> unit = <fun>
```

Rozwiązanie w Haskellu

Programy interakcyjne w Haskellu wymagają użycia specjalnego typu dla odróżnienia „czystych” wyrażeń od „nieczystych” akcji, które mogą powodować efekty obliczeniowe.

IO a

Typ akcji zwracającej
wartość typu a.

Monadyczne wejście/wyjście

Wartość typu (IO t) jest „akcją”, która może wykonać operacje we/wy zanim zwróci wynik typu t.

- Monada I/O, wykorzystywana w Haskellu, pośredniczy między wartościami używanymi w języku funkcyjnym, a akcjami charakterystycznymi dla operacji we/wy i ogólniej dla programowania imperatywnego.
- Kolejność ewaluacji wyrażeń w Haskellu jest ograniczona tylko zależnościami między danymi; implementacja ma dużą swobodę w wyborze kolejności ewaluacji.
- W przypadku akcji – w szczególności operacji we/wy – kolejność ich wykonania musi być precyzyjnie określona. Monada I/O w Haskellu pozwala programiście wyspecyfikować kolejność wykonywanych akcji, a implementacja musi ten porządek zachować.

Na przykład:

IO Char

Typ akcji zwracającej
znak.

IO ()

Typ akcji nie
zwracającej żadnej
pożytecznej wartości.

() jest typem dla „pustej” krotki (bez składowych), czyli

() :: ()

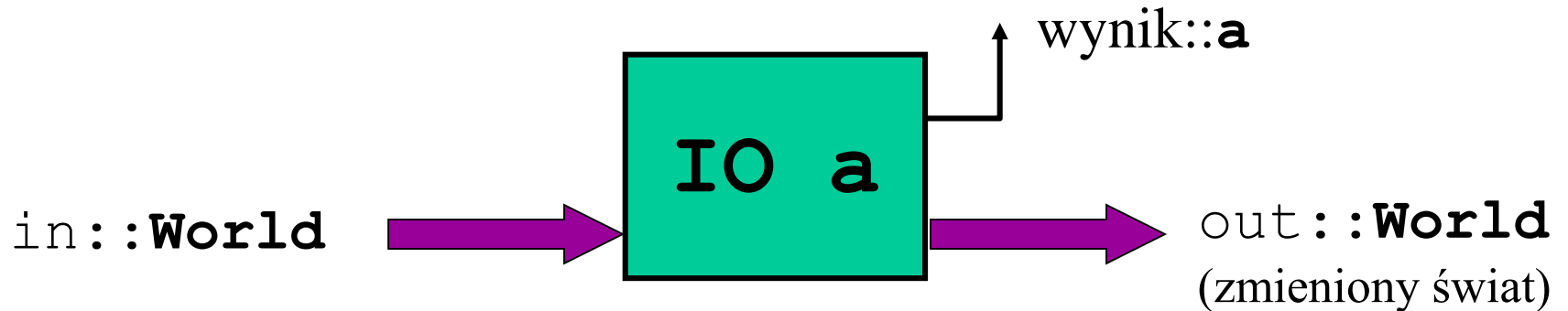
Odpowiednikiem w OCamlu jest typ unit, czyli

() : unit

Poglądowy rysunek

Wartość typu `(IO t)` jest „akcją”, która może wykonać operacje we/wy zanim zwróci wynik typu `t`.

```
type IO a = World -> (a, World)
```


Podstawowe akcje

Biblioteka standardowa zawiera wiele akcji, m.in.:

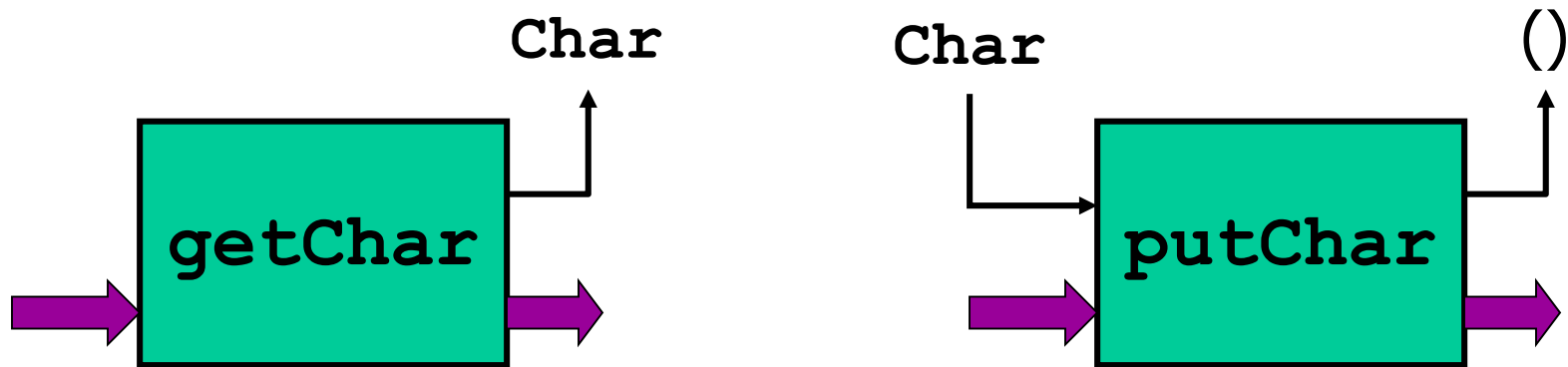
Akcja getChar czyta znak z klawiatury i zwraca go jako wartość wynikową (ale typu `IO Char`, a nie `Char`!):

```
getChar :: IO Char
```

Akcja putChar c wyświetla znak `c` na ekranie, ale nie zwraca żadnej wartości wynikowej (a dokładniej zwraca mało interesującą wartość `()`):

```
putChar :: Char → IO ()
```

Proste we/wy

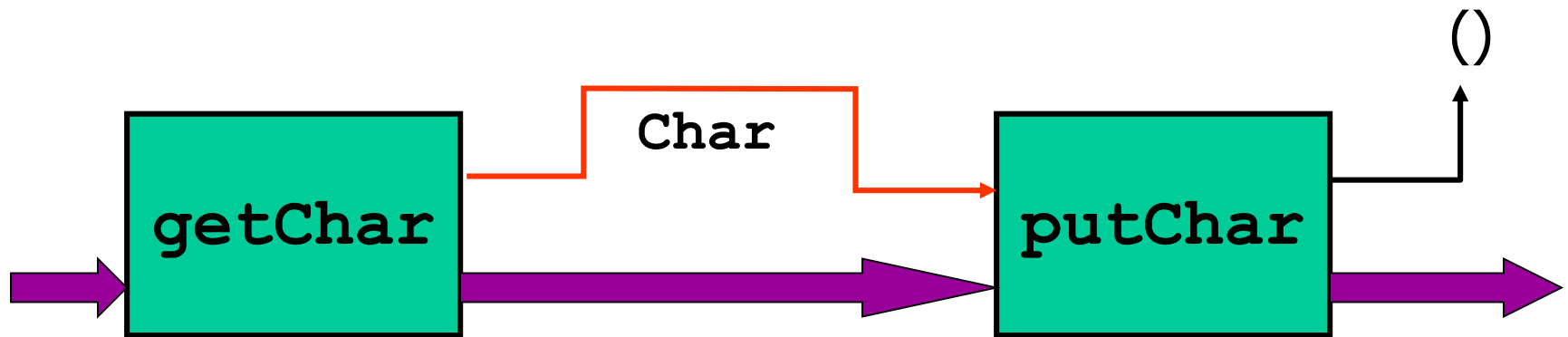


```
getChar :: IO Char
putChar :: Char -> IO ()
```

```
main :: IO ()
main = putChar 'x'
```

Kompletny program jest
zwykle akcją typu `IO ()`

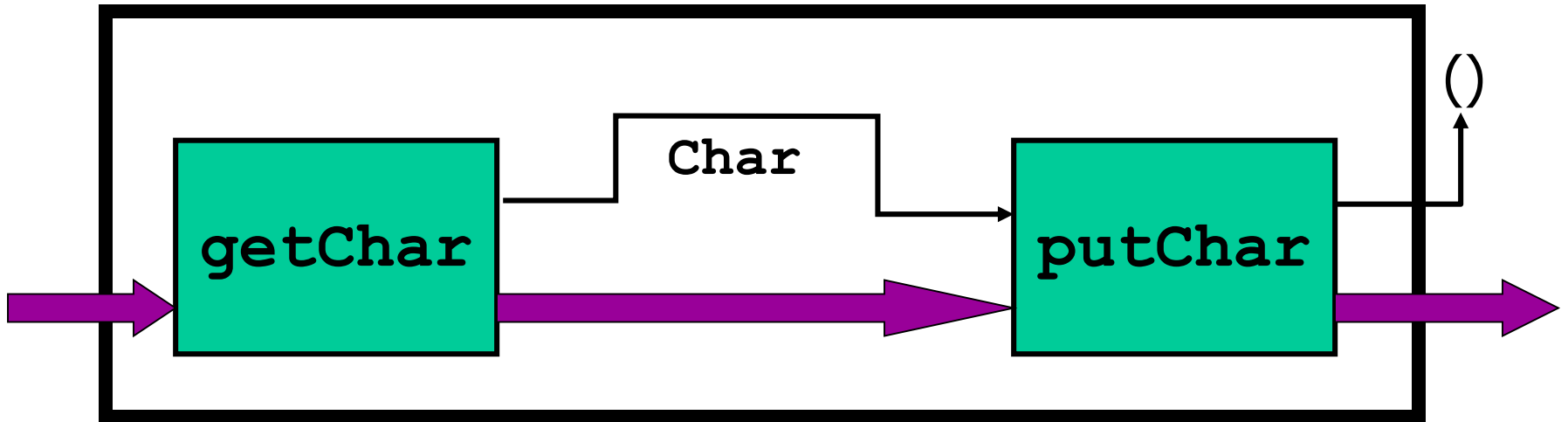
Składanie akcji

Cel: przeczytaj znak a następnie wypisz go

Kombinator ($>>=$)

$(>>=) :: IO\ a \rightarrow (a \rightarrow IO\ b) \rightarrow IO\ b$

Dwie akcje zostały połączone w celu utworzenia nowej, większej akcji.

`getChar :: IO Char`

`putChar :: Char -> IO ()`

`echo :: IO ()`

`echo = getChar >>= putChar`

Wyprowadzanie znaku dwukrotnie

```
echoDup :: IO ()  
echoDup = getChar    >>= (\c ->  
                        putChar c >>= (\() ->  
                        putChar c) )
```

- Nawiasy są zbędne

Kombinator (>>)

Można to zrobić prościej:

```
echoDup :: IO ()  
echoDup = getChar    >>= \c ->  
          putChar c >>  
          putChar c
```

```
(>>) :: IO a -> IO b -> IO b  
m >> n  ≡  m >>= (\_ -> n)
```


Pobieranie dwóch znaków

```
getTwoChars :: IO (Char,Char)
getTwoChars = getChar    >>= \c1 ->
               getChar    >>= \c2 ->
               ?????
```

Chcemy zwrócić (c1,c2)

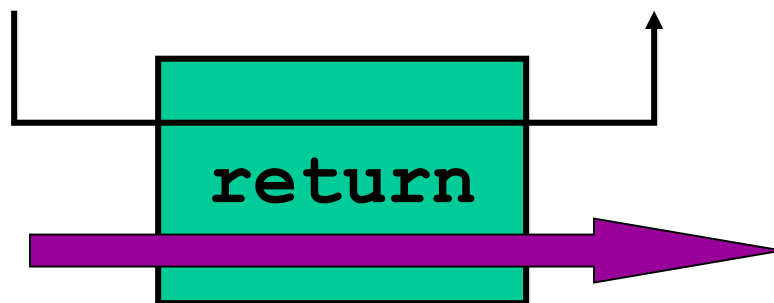
Akcja return v zwraca wartość v, bez przeprowadzania żadnych interakcji:

```
return :: a → IO a
```

Kombinator **return**

```
getTwoChars :: IO (Char,Char)
getTwoChars = getChar    >>= \c1 ->
               getChar    >>= \c2 ->
               return (c1,c2)
```

return :: a -> IO a

Abstrakcja lingwistyczna

```
getTwoChars :: IO (Char,Char)
getTwoChars =      getChar>>= \c1 ->
                   getChar>>= \c2 ->
                   return (c1,c2)
```

Notacja „do” to tylko abstrakcja lingwistyczna (wcięcia tylko zwiększają czytelność).

```
getTwoChars :: IO (Char,Char)
getTwoChars =      do {   c1 <- getChar ;
                          c2 <- getChar ;
                          return (c1,c2) }
```

Wykorzystanie wcięć to kolejne ułatwienie syntaktyczne (wcięcia mają tu znaczenie semantyczne).

```
getTwoChars :: IO (Char,Char)
getTwoChars =      do c1 <- getChar
                   c2 <- getChar
                   return (c1,c2)
```

Funkcyjne wejście/wyjście (OCaml)

```
# let witaj()=
  let _ = print_string "Jak masz na imie? "
  in let imie = read_line()
     in print_endline ("Witaj, "^imie^"!");;

val witaj : unit -> unit = <fun>
```

Sekwencja to tylko lukier syntaktyczny.

```
# let witaj'()=
  print_string "Jak masz na imie? ";
  let imie=read_line()
  in print_endline ("Witaj, "^imie^"!");;

val witaj' : unit -> unit = <fun>
```

Monadyczne wejście/wyjście (Haskell)

```
witaj :: IO()
witaj = putStr "Jak masz na imie? " >>
        getLine          >>= \imie ->
        putStrLn  ("Witaj, " ++ imie ++ "!")
```

Notacja „do” to tylko abstrakcja lingwistyczna .

```
witaj' :: IO()
witaj' = do { putStr "Jak masz na imie? ";
              imie <- getLine;
              putStrLn  ("Witaj, " ++ imie ++ "!")
            }
```

Wykorzystanie wcięć to kolejne ułatwienie syntaktyczne.

```
witaj'' :: IO()
witaj'' = do putStr "Jak masz na imie? "
              imie <- getLine
              putStrLn  ("Witaj, " ++ imie ++ "!")
```

Standardowy moduł Prelude

Odpowiednik modułu Pervasives w języku OCaml.

Zawiera m.in. standardowe uchwytty (ang. handles)

`stdin :: Handle`

`stdout :: Handle`

`stderr :: Handle`

Funkcje wejścia/wyjścia z modułu Prelude

Funkcje wyjścia wypisują tekst na standardowym wyjściu (zwykle na terminalu użytkownika).

```
putChar :: Char -> IO ()  
putStr  :: String -> IO ()  
putStrLn :: String -> IO () -- dodaje znak końca wiersza  
print   :: Show a => a -> IO ()
```

Funkcja `print` wypisuje wartość dowolnego typu drukowalnego na standardowym wyjściu. Typy drukowalne są instancjami klasy `Show`; `print` konwertuje zadaną wartość do napisu i dodaje znak końca wiersza. Np. `print ([(n, n^2) | n <- [0..19]])` wypisuje 20 początkowych liczb naturalnych oraz ich kwadraty.

Funkcje wejścia czytają dane ze standardowego wejścia (zwykle z terminala użytkownika).

```
getChar  :: IO Char  
getLine  :: IO String  
getContents :: IO String  
interact :: (String -> String) -> IO ()  
readIO   :: Read a => String -> IO a  
readLn   :: Read a => IO a
```

Wyjątki wejścia/wyjścia

Wyjątki w monadzie IO są reprezentowane przez wartości typu `IOError`. Dla tego typu zdefiniowano kolekcję predykatów, rozpoznających poszczególne rodzaje wyjątków we/wy. Na przykład predykat:

```
IO.isEOFError :: IOError -> Bool
```

sprawdza, czy został zgłoszony wyjątek, sygnalizujący koniec pliku.

W standardowym preludium umieszczono funkcję, która tworzy wyjątek typu `IOError`:

```
userError :: String -> IOError
```

Wyjątki we/wy są zgłaszane i przechwytywane za pomocą następujących funkcji:

```
ioError :: IOError -> IO a
```

```
catch :: IO a -> (IOError -> IO a) -> IO a
```

Do zgłoszenia wyjątku we/wy można też użyć funkcji `fail`, zdefiniowanej następująco:

```
fail s = ioError (userError s)
```


Monoid

Przypomnijmy definicję monoidu:

$\langle S, \bullet, 1 \rangle$, gdzie $\bullet : S \times S \rightarrow S$, $1 : S$

$$a \bullet 1 = a$$

$$1 \bullet a = a$$

$$a \bullet (b \bullet c) = (a \bullet b) \bullet c \quad (\text{łączność})$$

Dwuargumentowa operacja jest łączna, a 1 jest obustronną jednością (elementem neutralnym).

Monady

Monada składa się z

- Konstruktora typu M

i dwóch operacji:

- $\text{bind} :: M\ a \rightarrow (a \rightarrow M\ b) \rightarrow M\ b$ ($>>=$)

Łączy wartość z monady (lewy argument) z funkcją (prawy argument).

- $\text{unit} :: a \rightarrow M\ a$ (return)

Wkłada wartość typu a do monady i zwraca tę monadę.

Często używana jest operacja

- $\text{sequence} :: M\ a \rightarrow M\ b \rightarrow M\ b$ ($>>$)

którą można zdefiniować:

$$m \gg n \equiv m \gg= (\backslash_ \rightarrow n)$$

Aksjomaty dla monad

$$m \gg= \text{return} = m$$

`return` jest prawostronną jednością.

$$\text{return } x \gg= f = f x$$

Operacja `>>=` „wyłuskuje” z monady (lewego argumentu) wartość i aplikuje funkcję (prawy argument) do tej wartości, zwracając jako wynik nową monadę.

$$m1 \gg= (\lambda x \rightarrow m2 \gg= (\lambda y \rightarrow m3))$$

=

$$(m1 \gg= \lambda x \rightarrow m2) \gg= (\lambda y \rightarrow m3)$$

jeśli x nie jest zmienną wolną w $m3$

Łączność operacji `>>=` z uwzględnieniem faktu, że prawy argument jest funkcją.

Aksjomaty dla monad

Dla kombinatora \gg trzeci aksjomat upraszcza się (łączność \gg):

$$\begin{aligned} m1 \gg (m2 \gg m3) \\ = \\ (m1 \gg m2) \gg m3 \end{aligned}$$

Oba argumenty oraz wynik operacji \gg są monadami.

Akcje wtórne

Czytanie napisu z klawiatury (jest w preludium):

```
getLine :: IO String
getLine  = do x ← getChar
           if x == '\n' then
             return []
           else
             do xs ← getLine
                return (x:xs)
```

Wyświetlenie napisu na ekranie (Prelude):

```
putStr      :: String → IO ()  
putStr []   = return ()  
putStr (x:xs) = do putChar x  
                  putStr xs
```

Wyświetlenie napisu na ekranie i przejście do nowego wiersza (Prelude) :

```
putStrLn    :: String → IO ()  
putStrLn xs = do putStr xs  
                  putChar '\n'
```

Przykład : zgadywanie słów

Oto wersja anglosaskiej gry hangman w zgadywanie słów:

Jeden z graczy zapisuje sekretne słowo.

Drugi z graczy stara się odgadnąć zapisane słowo.

Dla każdej próby komputer wskazuje litery z zapisanego słowa występujące w propozycji drugiego gracza (wraz z ich pozycjami w zapisanym słowie).

Gra kończy się po odgadnięciu zapisanego słowa.

Przy tworzeniu programu zastosujemy metodę programowania zstępującego („top down”).

```
hangman :: IO ()
hangman =
    do putStrLn "Think of a word: "
       word ← sgetLine
       putStrLn "Try to guess it:"
       guess word
```


Akcja sgetline czyta wiersz z klawiatury,
wyświetlając każdy znak w postaci myślnika:

```
sgetline :: IO String
sgetline = do x ← getChar
            if x == '\n' then
                do putChar x
                   return []
            else
                do putChar '-'
                   xs ← sgetline
                   return (x:xs)
```

Funkcja guess zawiera główną pętlę, w której gracz wprowadza słowo i otrzymuje odpowiedź.

```
guess      :: String → IO ()
guess word =
    do putStr "> "
       xs ← getLine
       if xs == word then
           putStrLn "You got it!"
       else
           do putStrLn (diff word xs)
              guess word
```

Funkcja diff pokazuje, które znaki z pierwszego napisu występują w drugim napisie:

```
diff      :: String → String → String
diff xs ys =
    [if elem x ys then x else '-' | x ← xs]
```

Na przykład:

```
> diff "haske11" "pasca1"
"-as--11"
```

Moduły w języku Haskell

Kompletny program w Haskellu składa się z modułów (które są jednostkami kompilacji), z których jeden (o nazwie `Main`) musi eksportować wartość `main`. Plik źródłowy w Haskellu zawiera definicję jednego modułu. Nazwy pliku (bez rozszerzenia) i modułu muszą być identyczne. W module definiowane są wartości, typy danych, klasy itp. Moduły są wykorzystywane do kontroli przestrzeni nazw. W odróżnieniu od modułów w OCamlu moduły w Haskellu **nie** są wartościami pierwszej kategorii. Wartością programu jest wartość, związana z identyfikatorem `main`.

W deklaracji modułu po słowie kluczowym `module` podaje się jego nazwę (pierwsza litera musi być wielka), a następnie w nawiasach listę eksportowanych wartości. Jeśli lista (wraz z nawiasami) zostanie pominięta, to moduł eksportuje wszystkie identyfikatory. Po słowie kluczowym `where` umieszczana jest treść modułu, np.

```
module Stack (T, create, push, top, pop, isEmpty) where
```

Moduł może odwoływać się do innych modułów, zadeklarowanych w grupie na początku modułu, zaraz po jego deklaracji, np.

```
module Main(main) where -- eksportuje tylko main
--module Main where      -- eksportuje wszystko
  import qualified Stack as S
  import Data.Array
  import Control.Exception
  import System.IO
```

Stos jako moduł

```
-- plik: Stack.hs
module Stack (T, create, push, top, pop, isEmpty) where
  data T a = EmptyStack | Push a (T a)
  --      deriving (Read, Show)
  create :: () -> T a
  create() = EmptyStack
  push e s = Push e s

  top (Push e _) = e
  top EmptyStack = error "module Stack: top"

  pop (Push _ s) = s
  pop EmptyStack = EmptyStack

  isEmpty EmptyStack = True
  isEmpty _ = False
```

Moduł Main do testowania stosu (1)

```
-- plik: Main.hs
module Main(main) where -- eksportuje tylko main
--module Main where      -- eksportuje wszystko
import qualified Stack as S
import Data.Array
import Control.Exception
import System.IO

-- Ten moduł celowo jest wzorowany na module stackTest.ml
-- z poprzedniego wykładu,
-- ale wykorzystuje stos niemodyfikowalny

main = repeatTest (True, S.create())

menuItems = array (0,5) (zip [0..5] ["Stack Operations","push", "top", "pop", "isEmpty", "quit testing"])

doA :: (Monad m, Ix k) => (Array k t -> k -> m a) -> m b -> Array k t -> [k] -> m b
doA rep finally a (i:is) =
  do rep a i
    doA rep finally a is
doA _ finally _ _ = finally
```

Moduł Main do testowania stosu (2)

```
menu :: Array Int String -> IO Int
menu opt =
  do putStr "\n\n===== \n,,
     putStrLn (opt ! 0)
     doA (\a i -> putStrLn ((show i)++". "++(opt ! i)))
        (putStr "\nSelect an option: " >> System.IO.hFlush stdout)
        opt (tail $ indices opt)
     choice <- getLine
     return (read choice)
```

{- można też tak:

```
menu opt =
  do putStr "\n\n===== \n,,
     putStrLn (opt ! 0)
     putStrLn ((show 1)++". "++(opt ! 1))
     putStrLn ((show 2)++". "++(opt ! 2))
     putStrLn ((show 3)++". "++(opt ! 3))
     putStrLn ((show 4)++". "++(opt ! 4))
     putStrLn ((show 5)++". "++(opt ! 5))
     putStr "\nSelect an option: „
     System.IO.hFlush stdout
     choice <- getLine
     return (read choice)
-}
```

Moduł Main do testowania stosu (3)

```
repeatTest :: (Bool, S.T Int) -> IO()
repeatTest (False, _) = return ()
repeatTest (True, s) =
  do choice <- menu menuItems
  case choice of
    1 -> do putStr "Stack item = "
           System.IO.hFlush stdout
           item <- getLine
           repeatTest (True, S.push (read item) s)
    2 -> do Control.Exception.catch (print $ S.top s)
           (\msg -> putStrLn $ "Exception: " ++ show (msg::Control.Exception.SomeException))
           repeatTest (True, s)
    3 -> do putStrLn "popped"
           repeatTest (True, S.pop s)
    4 -> do putStrLn $ "Stack is "++(if S.isEmpty s then "" else "not ")++"empty."
           repeatTest (True, s)
    5 -> repeatTest (False, s)
```


Kompilacja modułów

Dystrybucja GHC Haskell'a oprócz interpretera ghci zawiera również kompilator ghc. Kompilacja naszego przykładowego programu (w wierszu poleceń) przebiega następująco:

```
ghc -c Stack.hs
```

W wyniku powstają dwa pliki: Stack.hi (z interfejsem) oraz Stack.o (plik z kodem obiekowym).

Kompilacja i wygenerowanie kodu wykonywalnego wygląda następująco:

```
ghc -o stackTest Main.hs
```

W wyniku powstają pliki: Main.hi (z interfejsem) oraz Main.o (plik z kodem obiekowym), a także plik wykonywalny stackTest (w systemie Windows stackTest.exe).

Najważniejsze nowości w wersji Java 8

- Wyrażenia funkcyjne, lambda wyrażenia (ang. lambda expressions)
- Referencje do metod (ang. method references)
- Metody domyślne (ang. default methods)
- Interfejsy funkcyjne (ang. functional interfaces)
- Strumienie (ang. streams)

Strumienie pozwalają przetwarzać kolekcje danych w stylu deklaratywnym. W odróżnieniu np. od Scali rekursywne definicje strumieni nie są dopuszczalne. Można jednak zdefiniować własne listy leniwe, o zachowaniu analogicznym do list leniwych w OCamlu (wykład 5).

Przetwarzanie strumieni zwykle wymaga podania:

- źródła danych (np. kolekcji)
- ciągu operacji pośrednich, tworzących potok (ang. pipeline)
- operacji końcowej, wymuszającej potokowe wykonanie operacji pośrednich i produkującej wynik.

Następujący program ilustruje wykorzystanie strumieni (porównaj go z przykładami w języku OCaml z wykładu 3).

Wykorzystanie strumieni w wersji Java 8 - przykłady

```
import java.util.*;           // Arrays, List<E>
import static java.util.stream.Collectors.toList;

public class StreamExamples{
    public static void main(String...args){
        List<String> words = Arrays.asList("Litwo", "ojczyzna", "moja");
        List<Integer> wordLengths = words.stream().map(String::length).collect(toList());
        System.out.println(wordLengths);    // [5, 8, 4]
        List<String> wordsFiltered = words.stream().filter(s -> s.length() <= 6).collect(toList());
        System.out.println(wordsFiltered);  // [Litwo, moja]

        List<Integer> numbers = Arrays.asList(1,-2,3,4);
        System.out.println(numbers.stream().map(n -> n*n).collect(toList())); // [1, 4, 9, 16]
        int sum1 = numbers.stream().reduce(0, (a, b) -> a + b);
        System.out.println(sum1);           // 6
        int sum2 = numbers.stream().reduce(0, Integer::sum);
        System.out.println(sum2);           // 6
        int max = numbers.stream().reduce(0, (a, b) -> Integer.max(a, b));
        System.out.println(max);            // 4
        Optional<Integer> min = numbers.stream().reduce(Integer::min);
        System.out.println(min);            // Optional[-2]
    }
}
```

Funkcjonały w C++

W standardowej bibliotece C++ istnieją odpowiedniki funkcjonałów z języków funkcyjnych, np.:

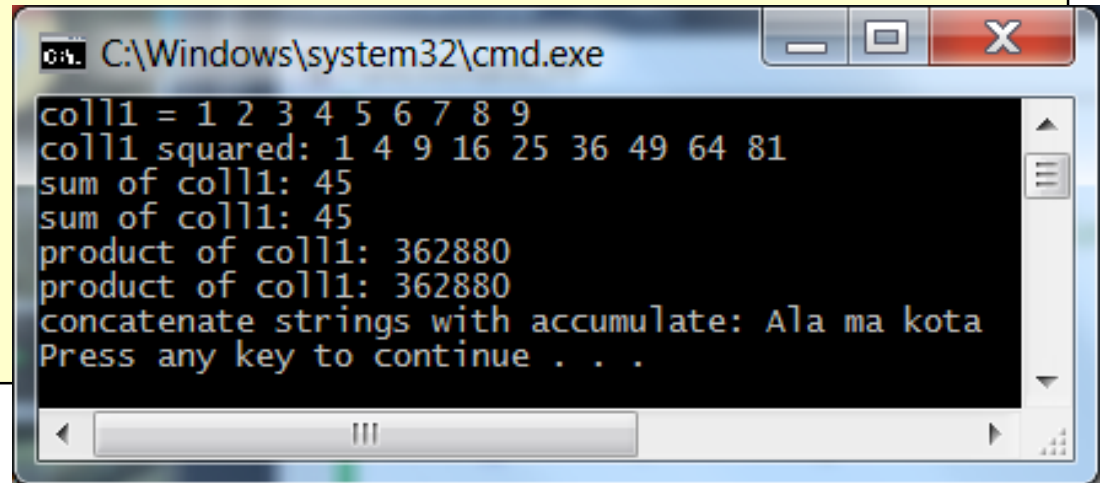
map	algorithm::transform
filter	algorithm::copy_if
	algorithm::remove_if (modyfikuje kolekcję)
fold_left	numeric::accumulate

W pliku nagłówkowym <numeric> znajduje się kilka uogólnionych algorytmów numerycznych w stylu nienumerycznych algorytmów z nagłówka <algorithm>.

Funkcjonały w C++

```
#include <vector>
#include <algorithm>
#include <functional> // multiplies
#include <numeric>
#include <iostream>
#include <string>
using namespace std;

template <typename T>
void printElements(const T& coll) {
    for (const auto& elem : coll)
        std::cout << elem << ' ';
    std::cout << std::endl;
}
```


A screenshot of a Windows command prompt window titled "C:\Windows\system32\cmd.exe". The window has a black background with white text. The output of the program is as follows:

```
coll1 = 1 2 3 4 5 6 7 8 9
coll1 squared: 1 4 9 16 25 36 49 64 81
sum of coll1: 45
sum of coll1: 45
product of coll1: 362880
product of coll1: 362880
concatenate strings with accumulate: Ala ma kota
Press any key to continue . . .
```

Funkcjonały w C++

```
int main() {  
    vector<int> coll1{ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 }, coll2;  
    cout << "coll1 = "; printElements(coll1);  
  
    transform(coll1.cbegin(), coll1.cend(), std::back_inserter(coll2), [](int i){return i*i;});  
    cout << "coll1 squared: "; printElements(coll2);  
  
    cout << "sum of coll1: " << accumulate(coll1.cbegin(), coll1.cend(), 0, [](int acc, int b){return acc + b; })  
        << endl;           // lub  
    cout << "sum of coll1: " << accumulate(coll1.cbegin(), coll1.cend(), 0) << endl;  
  
    cout << "product of coll1: " << accumulate(coll1.cbegin(), coll1.cend(), 1, [](int acc, int b){return acc*b; })  
        << endl;           // lub  
    cout << "product of coll1: " << accumulate(coll1.cbegin(), coll1.cend(), 1, multiplies<int>()) << endl;  
  
    vector<string> strings{ "Ala ", "ma ", "kota" };  
    cout << "concatenate strings with accumulate: "  
        << accumulate(strings.cbegin(), strings.cend(), string(), [](string acc, string el) {return acc + el; }) << endl;  
}
```

Zadanie kontrolne

Zaimplementuj grę nim w Haskellu. Reguły gry są następujące:

Przykładowa plansza składa się z pięciu wierszy, zawierających gwiazdki:

```
1: * * * * *  
2: * * * *  
3: * * *  
4: * *  
5: *
```

Dwaj gracze (jeden z nich to komputer)
naprzemiennie usuwają dowolną liczbę
gwiazdek (co najmniej jedną) z jednego,
wybranego wiersza.

Wygrywa ten z graczy, który usunął z planszy
ostatnią gwiazdkę (lub gwiazdki).

Wskazówka:

Reprezentuj planszę jako listę pięciu liczb całkowitych, podających
liczbę gwiazdek w każdym wierszu. Na przykład, plansza początkowa
jest reprezentowana przez listę [5,4,3,2,1].